

то сразу же наблюдался спад экономического роста данного района. В связи с этим автор высказывает мнение, что новые социалистические города, в виду сравнительно скромных своих размеров, а также недостаточного развития наряду с производственными и ряда других функций (например рыночных, финансовых, информационных и административных), не могут стать полюсами экономического роста. Эту роль, по мнению автора, в состоянии взять на себя, как правило, лишь наиболее крупные областные центры, где имеется не только развитая широкая шкала производственных и управляющих функций, но и где наилучшая обеспеченность инфраструктурой и наиболее благоприятные предпосылки для создания там новых промышленных объектов.

Автор в своей статье указывает на основные различия, имеющие место между целями и идеологическим содержанием буржуазной и социалистической пространственной экономики, и подчеркивает обществоведческий и классовый характер социалистической пространственной экономики.

В статье рассматриваются также некоторые терминологические вопросы, так например: понятие и характерные особенности хозяйственной среды, факторы определяющие экономический потенциал этой среды, часто сменяющие друг друга периоды концентрации и децентрации — и все это делается в интересах обеспечения как можно более эффективного и планомерного экономического роста и выравнивания уровней экономического развития различных территорий. При этом автор исходил из стремления к тому, чтобы представители социалистической пространственной экономики по этим вопросам как можно скорее разговаривали общим языком, и на основе этого между ними лучше могла бы развернуться творческая дискуссия и продуктивный обмен мнениями.

Перевод от М. Попович

Gvozdeckij, N. A. : Problemü izucseniyja karszta i praktika (*A karszt megismerésének kérdései és a gyakorlat*). „Műszl” Moszkva, 1972. 392 old., 45 ábra, 3 táblázat.

Új értékű művel gazdagodott ismét a karsztirodalom. GVOZDECKIJ professzornak már két évtizede megjelent „Karszt” című könyve is alapvető munkának számít a szovjet természetföldrajzi szakirodalomban, ez a mű azonban továbblép annál, és a karsztkutatás népgazdasági vonatkozásait domborítja ki központosított figyelemmel. Vagyis a kitérő szerző, aki a [moszkvai] Lomonoszov Egyetem Természetföldrajzi Tanszékének vezető professzora, e munkájában a karszt teoretikus jellegű tudományos kérdésein túl elsősorban a társadalom számára fontos gyakorlati problémákat állítja reflektorfénybe.

Az első fejezetben jó áttekintést kapunk az orosz karsztkutatás fejlődéséről. Karsztkutatásról Oroszországban a XVIII. sz.-tól főleg V. N. TATYISEV és N. V. LOMONOSZOV munkássága nyomán beszélhetünk. A századfordulón A. A. KRUBER vizsgálatai és eredményei alapozták meg a mai modern kutatásokat.

A karsztfejlődés különböző tényezőinek vizsgálatát a felszíni és felszín alatti formák értékelésének metodikai kérdései vezetik be. A karszt morfológiai térképezése mellett újszerű a karsztkutatás matematikai módszereinek felvetése.

Ezután a szerző a karsztos folyamatok kémiai jellemzését adja. Jelentős új megállapításokat tartalmaz ez a rész a karsztos denudáció sebességére vonatkozólag. A negyedik fejezetben a geológiai és a földrajzi viszonyok, valamint az egyes földrajzi komponensek karsztfejlődésre gyakorolt hatásáról olvashatunk.

A karsztosodó kőzetek típusainak elemzése után a hidrogeológiai viszonyokat, ill. ezek különböző variációs formáit állapítja meg, majd a klímának, a növényzetnek, a talajnak és az emberi társadalomnak, mint egyes földrajzi komponenseknek hatását értékeli a karsztfejlődés szempontjából.

A következő rész a felszíni karsztformák (karrok, dolinák, poljék stb.) sok példával illusztrált kitérő morfológiai bemutatását tartalmazza.

Részletesen és sokszempontúan elemzi a karsztos szakadékok és barlangok genetikáját, rendszerei azokat. A repedések szerepére a barlangok morfogenetikájának értékelésében különös figyelmet fordít, majd rövid összefoglalót közöl a Föld legnagyobb karsztos szakadékaival és barlangjairól.

A hetedik fejezetben a szerző a karsztforrásokat, a karsztterületek folyóvízhálózatát és tavait ismerteti.

Minden tekintetben kitérő és új a karszt típusokról szóló rész. Először a fedett és fedetlen karsztok különböző típusaival foglalkozik, majd morfogenetikai és litológiai típusokat tárgyal. Ezután részletesen elemzi a Szovjetunió karszt típusait és ezt meg-

kísérli az egész Földre kiterjeszteni. Szorosan kapcsolódik ehhez a karsztos területek rajonirozási kérdése, amelyről a kilencedik fejezetben ír.

Regionális elemzést ad a „Karsztok földrajzi elhelyezkedése” c. részben. Részletesen ír a Szovjetunió, és összefoglaló jelleggel a többi földrész karsztos területeinek földrajzi jellegzetességeiről.

A tizenegyedik fejezetben a karsztos és „karszt mögötti” vidékeket hasonlítja össze. A felhasznált irodalom gazdag listájával a könyv elméleti kérdésekkel foglalkozó része lezárul.

A karszt gyakorlati kérdéseinek problémakörét elemző második részhez hasonló mű eddig hazánkban még nem jelent meg. GVOZDECKIJ külön fejezetekben részletesen elemzi a karsztos történeti építkezések nehézségeit és feltételeit. Ezen belül a hidrotechnikai, mély- és magasépítési, továbbá vasútépítési problémákkal foglalkozik behatóbban. Megkülönböztetett figyelmet szentel a karsztos területeken előforduló ásványkincsek és azok kitermelési kérdéseinek is. A könyvet egyébként itt is az egyes fejezetekhez kapcsolódó részletes bibliográfia egészíti ki.

E hazánkban is fontos gyakorlati kérdéseknek eddig még nincs kellő mélységű magyar nyelvű szakirodalma. Ez a körülmény — de a könyv egyéb részeinek tartalmi mondanivalói is — egy magyar nyelvű kiadás előkészítését feltétlenül indokolják.

MEZŐSI GÁBOR

Clout, Hugh D.: Rural Geography. An Introductory Survey Pergamon Press. London, 1972. 204. old.

A gyors városi fejlődés gyakran eltereli a figyelmet arról a tényről, hogy a társadalom által hasznosított földterület túlnyomó többsége falusi térség (rural area = nincs általában használt magyar megfelelője), változatos termelési és terciér funkciókkal, jelentős népességgel, a városi térségektől eltérő fejlesztési problémákkal. A város-tervezés módszerei kimunkáltak, a városokra sorra készülnek rendezési tervek. A falusi térségek átalakulásában viszont kevés a tervszerűség: egymástól gyakran független (így eredményeiben ellentmondásos) ágazati döntések alapján formálódnak. A társadalom kézenfekvő érdeke, hogy a városi és falusi térségek egymással összhangban, egymás szükségleteit kielégítve fejlődjenek.

A geográfusok komplex térszemlélete, mint CLOUT könyve is bizonyítja, alkalmas a falusi térségekben lejátszódó folyamatokat egymással *összefüggésben* felismerni, kutatni, s a tervezés érdekében prognosztizálni. A földrajzi tudományok jelen fejlődési szakasza is kedvez különböző ágazati (mezőgazdasági, népesség-, település- stb.) földrajzi kutatási célok és módszerek koordinálásának egy-egy falusi térség integrált fejlesztése érdekében. A szerző érdeme, hogy a komplex szemléletű „falusi földrajzra” felhívta a figyelmet, egyenként is felvázolva a falusi térségeken belül, az egyes (természeti és társadalmi) tájelemekben lejátszódó változásokat. Mind a tájalkotó elemek kiválasztása, mint a főbb átalakulási tendenciák összegezése kitűnően sikerült.

Két hiányérzetünk támad a könyv olvasása közben. Az egyik forrása a kutatási módszerek ismertetésének szűkre szabott volta. Meglehetősen elnagyolt a tájértékeléssel foglalkozó fejezet s általában a természetföldrajzi környezet szerepének bemutatása a falusi tájak átalakulásában. A falusi térség definíciója nem könnyű dolog, de a szerző nagyobb erőfeszítést tehetett volna egy kielégítőbb meghatározásra. Definíciója, amely szerint a falusi térség „ritkán lakott terület, amelyet vizuálisan vidékinek lehet felismerni” (... less density populated area, which, in visual terms, may be recognised as „countryside”), erős kételyeket hagy bennünk.

A másik hiányérzet, hogy főleg Nagy-Britannia falusi földrajzáról szól a könyv, kiegészítve nyugat-európai s — véletlenszerűen — néhány más fejlett területről vett példákkal (ezt a szerző előszavában korrektül elismeri). A brit falusi térség azonban sok szempontból egyedi, kutatási tapasztalatai még fejlett országokra sem általánosíthatók. A Föld falusi térségeiben általában az élelmiszertermelés fontossága elsőrendű; a könyv ennek kevés figyelmet szentel. E „brit-központúságból” ered, hogy a brit falusi tervezés törvényhozásának, intézményeinek ismertetése túlméretezett, a — bőséges — bibliográfiai s kartográfiai anyag is egyoldalt.

CLOUT könyve gondolatébresztő invitáció a Föld különböző típusú falusi térségeinek integrált kutatására.

DR. ENYEDI GYÖRGY